

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 630.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245214786128/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sextende Aarhundrede

er altid slet gjort og bør aldrig komme Andre end Giærningsmændene selv til Skade paa deres gode Navn og Rygte. Trods alle de Dyder, man derfor kan tillsægge Hertugen af Parma, var han dog ikke andet end en Leie-Tjener hos sin Tids koldeste og nedrigste Tyrann, og trods alle de Lyder, man kan tilskrive Vilhelm af Oranien, var han dog den Borgerlige Friheds Sag, som han havde antaget sig, tro til Enden, og faldt som Martyr for den; thi først da han, saa at sige alene, fandtes ubestikkelig, satte Tyrannen (1580) den Priis paa hans Hoved, som Snigmorderen stræbde at vinde, og Fristatens Penge var gaaet saa rene igiennem hans Hænder, at han selv døde fattig*).

Da nu Philip den Anden, med hele Spaniens, Portugals og Italiens Magt og begge Indiernes Skatte, ei kunde undervinge Holland og Seeland, er det vist nok i Grunden kun uhyre latterligt, at see ham beile til Verdens-Thronen, og aabenlyst udstrække Armene efter Frankerigs og Englands Kroner; men man fandt det dog frygteligt i sin Tid, og da det, under Forsynets Styrelse, oisynlig, fra Vilhelms Død til Alexanders (1584—92), bidrog til at redde den lille Fristat, kau det i Verdens-Historien aldrig ganske forbigaaes med Taushed.

Philip, som selv engang hedd Konge i England, havde naturligviis immer havt et ondt Øie til Dronning Elisabeth, som, langfra at ville gifte sig med ham, tog Kiætternes Parti, baade hjemme og ude, og da hun, efter Vilhelm af Oranien's Død, aabenbar tog den Nederlandske Fristat under sine Vinger, kunde han ikke længer styre sin Harme, men udrustede en saakaldt »overvindelig Flaade,« hvorpaa Hertugen af Parma skulde indskibe sig ved Dünkirken med Kiernen af sin Krigshær og indtage England.

Det var fra Lissabon, denne først umaadelig beundrede og siden umaadelig beleete Flaade paa halvandethundrede store Oriogsskibe løb ud (1558), og derved mindes vi om Portugals nemme Undertvingelse, hvormed Hertugen af Alba (1580) havde kronet sine Bedrifter, saa, for en Ordens Skyld maa det i Forbigaaende bemærkes, at Emanuel den Lykkelige's lige Linie var uddød med Sebastian, den unge Galning, der (1578) vilde slaet sig til Ridder paa Mohrerne i Marokko, men

*) Prinds Vilhelms Forsvarsskrift (i den Franske Oversættelse) Leyden 1581. Metteren S. 512—17. 600—2. Watson II. 294—96. 343—46. III. 278—304.

Det Sextende Aarhundrede

forsvandt med den sidste Levning af Portugisisk Stridbarhed. Emanuels forældede Broder, Cardinal Henrik, kom derved sovende paa Thronen, og da han sov hen (1580), udnævnedes Philip den Anden sig selv, som Emanuel den Lykkelige Dattersøn, til hans eneste Arving, uden at det, enten i Lissabon eller Goa, fandt nogen Modsigelse, somer værd at nævne*).

Den Engelske Sømagt var i det Sextende Aarhundrede kun et Barn imod hvad den blev i det Attende, og var end Anlæggene til at herske paa Havet alt umiskiendelige hos Stor-Admiralen af Hertugs-Blod, Carl Howard, og de berømte Vovehalse fra Devon: Frands Drake og Waiter Raleigh, saa var det dog et uhyre Vovespil for denne Borgerlige Flaade at maale sig med Philips den Keiserlige, som ikke blot skryllede paa Havet, men glimrede endnu af Seiren ved Lepante (1571) over hele den Tyrkiske Sømagt. Og dog var det aabenbar paa Havet, Slaget maatte staae, om Elisabeth skulde have lyse Udsigter, thi var Hertugen af Parma, efter Philips Bestik, landet ved Themsen med den Krigshær af Vælgten, han dertil havde samlet i Flandern (ved Newport og Dünkirken), da maatte der skeet et stort Mirakel, om ikke, i det mindste for Øieblikket, Elisabeth var blevet en Dronning uden Land. De to Krigshære, som skulde forsvare hende og London, stod nemlig kun paa Papiret, og vilde, naar de havde staaet alledøst, dog kun været et sammenbæst Landeværn, som neppe havde lugtet Krudt, og hertil kom, at der endnu vrimlede af hemmelige Catholiker, haardt behandlede, og at Kong James i Skotland, hvis Moder forrige Aar (1587) døde paa Retterstedet, vilde skudt til Vognen, saasnart den hældede**).

Under disse Omstændigheder var det, den Spanske Flaade kom i Sigte fra Plymouth, hvor Hoved-Styrken af den Engelske laae og kunde rimeligviis været knust af den uhyre Overmagt, men til Lykke havde Philip forbudt at angribe til Søes, før Landgangen var iværksat; Kanalen var da, som nu, et vanskeligt Farvand, og paa den Nederlandske Kyst var ikke blot Vlissingen, Briel og Ostende i Engælændernes Vold, men en forenet Hollandsk og Engelsk Flaade spærrede Indløbet til Newport og Dünkirken, saa Indskibningen kunde ikke begynde, før baade den og Flaaden fra Plymouth, som var fulgt i den Spanske Kiølvand, havde faaet deres Bekomst. En Krigslist og en Storm gjorde nu Udslaget til Eli-

*) Watson II. 237—71.

**) Lingards Engælnds-Historie V. 490—92.